

Anne
Blankmanová

ČERNOBYLSKÉ DÍVKY

COO
BOO

Černobylské dívky

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cooboo.cz
www.albatrosmedia.cz

Anne Blankmanová

Černobylské dívky – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

ČERNOBYLSKÉ DÍVKY

Anne
Blankmanová

ČERNOBYLSKÉ DÍVKY

COO
BOO

Přeložila Tereza Schlögllová

Copyright © 2020 by Anne Blankman

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with Viking Books for Young Readers, an imprint of Penguin Young Readers Group, a division of Penguin Random House LLC.

Translation © Tereza Schlögllová, 2021

ISBN tištěná kniha 978-80-7661-159-7

ISBN e-knihy 978-80-7661-173-3 (1. zveřejnění, 2021) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7661-174-0 (1. zveřejnění, 2021) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7661-172-6 (1. zveřejnění, 2021) (ePDF)

*Mé kamarádce Victorii, která mnohé
z tohoto příběhu zažila; mému manželovi Mikeovi,
který se s odvahou a humorem postavil rakovině;
a mé statečné a milé dceři Kirsten.*

(1)

PRIPJAŤ, UKRAJINA, SOVĚTSKÝ SVAZ
DUBEN 1986

Valentina

Valentina se divila, kam se poděli ptáci.

Když toho rána vešla do obýváku, nečekali na okenním parapetu. Celý rok jim tam dávala kolečka salámu. Sojky přilétaly každý den, kosi občas a vrabci jenom zřídka. Každé ráno na parapetu postávali ptáčci a nechávali své pařátky černé jako saze odpočívat na šedivém betonu, a když okno otevřela, poodlétli, ale vrátili se hned, jak jim tam položila kousky salámu.

Jenže dnes po nich nebylo nikde ani vidu, ani slechu. Valentina se vyklonila ven, aby lépe viděla. Nad hlavou jí nekroužily žádné sojky, jež by střídavě mizely v mracích a opět se objevovaly. Neviděla ani žádné kosy či vrabce. Zdálo se, jako by všichni ptáci z Pripjati zmizeli. Obloha zela prázdnotou.

Až na karmínově červenou záři v dáli. Valentina přimhouřila oči. V půl osmé ráno bývala obloha většínou blankytně modrá jako vajíčka červenek.

Dnes ne. Nebe směrem na jih bylo rudé. K šarlátovým oblakům stoupal kouř. Nebyl černý ani šedý, ale podivně, nepřírozeně modrý. Tak hustý, že Valentina

neviděla nic pod ním ani za ním. Před očima měla jen zeď dýmu, jenž se vinul výš a výš k rudému nebi. Věděla však, co pod valícím se sloupem kouře stojí.

Jaderná elektrárna, ve které pracuje její otec.

Rychle se obrátila k oknu zády. „Jaderná elektrárna hoří!“

Z ložnice vyběhla matka a zapínala si přitom knoflíčky na rukávu. „Co říkáš?“

Valentina ukázala k oknu. Její matka vyhlédla ven a zalapala po dechu. „Pane Bože!“

„Kde je tatínek?“ Valentina pohlédla na prázdný jídelní stůl. Otec chodil do elektrárny na noční směny. Obvyčně už byl na snídani doma, unavený a hladový po dlouhé noci. A potom co Valentina odešla do školy, si šel lehnout. Když ho dnes ráno neviděla sedět v kuchyni, myslela si, že už je v ložnici a spí.

„Ještě se nevrátil.“ Matka zavřela třesoucícma se rukama okno. „Říkal, že tentokrát bude v noci spousta práce, vzpomínáš si? Jeho nadřízení měli naplánovanou nějakou technickou zkoušku. Proto mi nedělalo starosti, když se před hodinou nevrátil.“

Pevně Valentinu objala. „Jsem si jistá, že je v pořádku, Valjuško. Kdyby se mu něco stalo, jistě by nám z elektrárny zavolali.“

Valentina se přimkla k matce a nadechla se příjemné vůně jejího fialkového parfému. Maminka měla určitě pravdu. Bylo statisticky nemožné, že by v jaderné elektrárně došlo k nehodě. Šance jedna ku deseti milionům, jak říkal táta. A ve škole se spolu s ostatními spolužáky učili, že jaderná energetika je ten nejbezpečnější a nejčistší zdroj energie na světě. Díky ní měly tisíce občanů Sovětského svazu poprvé dodávky tepla a světla. Jenže...

„Jak to, že ten kouř není černý?“ zeptala se.

Matka ji stiskla pevněji. „Nevím. Možná bys dnes neměla jít do školy,“ zamumlala. „Ale já musím do práce. A když se neukážeme, začnou si lidi povídat...“

Valentina věděla, co tím matka myslí. Nesmějí se chovat jinak než naprosto obyčejně, *nikdy*, jinak jim hrozí, že přitáhnou pozornost. A pozornost je špatná. Znamená to, že vás někdo sleduje a čeká, až zaškokbrnete. A takové chyby – třeba když řeknete, co nemáte, vytýkáte něco vládě, naštvtete někoho důležitého – vám ke dveřím přivedou příslušníky státní bezpečnosti. A ty, které státní bezpečnost neboli tajná služba KGB odvedla, už většinou nikdy nikdo znovu neviděl. Během studií na univerzitě měla Valentinina matka spolužáka, kterého zatkla KGB. Naposledy byl spatřen, když ho nutili nasednout do jejich auta. Matka na to nikdy nezapomněla.

„Chci zůstat doma a počkat na tátu,“ řekla Valentina.

„Kdyby byl tatínek zraněný, už by nám někdo z jeho spolupracovníků dal vědět,“ uklidňovala ji matka. „Musíme se chovat stejně jako vždycky, jinak to bude vypadat, že lidem v elektrárně nevěříme. A my nesmíme...“

„Přitahovat pozornost,“ skočila jí do řeči Valentina. Vyprostila se z matčina objetí. „Ale co když jsou zranění všichni a není nikdo, kdo by nám mohl zatelefonovat?“

„Tak by nám zavolali z nemocnice.“ Matka ji jemně popostrčila ke dveřím. „Tatínek je v pořádku. Měla by sis pospíšet, nebo přijdeš pozdě.“

„Ano, mami.“ Valentina popadla aktovku a vyběhla ze dveří. Matka to nechápala. Nikdy nic nechápala. Ze všeho nejvíc se starala o to, aby byli opatrní. Když napsala Valentina test z matematiky nejlíp z celé třídy, řekla jí, že by příště měla schválně udělat alespoň

dvě chyby. „Jsme Židé,“ říkala, když si Valentina stěžovala. „Ostatní hledají důvody, proč nás nenávidět. Tak jim žádný nezavdávěj.“

„Po vyučování se vrať hned domů!“ volala za ní ještě matka. „Dnes dopoledne musím být v práci, ale do oběda se vrátím. Táta tu tou dobou už jistě bude taky.“

„Tak jo,“ souhlasila Valentina. V sobotu se do školy chodilo jen na půlden. Každé sobotní dopoledne doprovázela matka hrou na piano hodiny baletu v paláci kultury. Spousta dětí předškolního věku tam chodila na balet nebo na plavání. Po matčiných hodinách a Valentinině vyučování spolu obvykle poobědvaly, zatímco otec spal.

Potom si chodívала Valentina hrát do parku se svou nejlepší kamarádkou Larisou, zatímco matka nakupovala potraviny. Když se Valentina vrátila domů, táta už byl obyčejně vzhůru, a tak spolu trávili čas různými pokusy. Minulý měsíc předělali elektrické rozvody v bytě. Teď zrovna pracovali na návrhu nového bojleru na ohřev vody. Za normálních okolností byly soboty překrásné a velkolepé, ale když teď Valentina procházela chodbou, hlavou jí vířily obavy o tátu.

Schodiště v jejich domě bylo plné malých dětí. Na podestě hrály drápky, jiné se zase zabavily s panenkami. Valentina je překročila a málem narazila do souseda, djádji Sergeje. Jako malá si myslela, že všichni rodinní známí i sousedi jsou její strejdivé a tety, protože jim tak odmalička měla říkat. Až když byla trochu větší, uvědomila si, že oslovení djádja a tjótja je tradicí a že tito „strýcové“ a „tety“ nejsou její pokrevní příbuzní. Stejně jim tak ale ráda říkala, protože neměla žádné vlastní strýce ani tety, oba rodiče byli totiž jedináčci.

„Dobré ráno, Valentino,“ pozdravil djádja Sergej. Měl na sobě jenom kalhoty a pod paží si tisknul knihu.

„Jdu se opalovat na střechu a pozorovat ten požár. Pověděl ti táta, jak k němu došlo?“

„Ne, djádjo.“ Hlas se jí trásl. „Ještě se nevrátil domů.“

Poplácal ji po hlavě. „Nejspíš tam zůstal, aby mohl pozorovat hasiče při práci. Měla by ses tam zajít podívat. Něco takového zažije člověk jen jednou za život.“

Znělo to, jako by ten požár pokládal za nějaký druh zábavy! „Spěchám do školy,“ řekla a obešla ho.

Schodištěm se za ní nesl jeho smích. „Chudáku Valentino! Muset do školy i v takový vzrušující den, to je opravdu neštěstí.“

Zastavila se na podestě a vyhlédla z okna. Obloha rudě poblíkávala. A pod ní leželo město Pripjať zavratané jako ptáček v hníždě. Ulicemi se procházeli lidé a pod šarlatovým nebem připomínali nicotné postavičky z papíru. Do dálky se rozprostíraly bloky panelových domů s bílo-růžovou omítkou. Mnohé z budov korunoval obrovský komunistický symbol srpů a kladiva, neonové nápisy v denním světle pohasly. V dálce čněly čtyři ocelově šedé věže jaderných reaktorů elektrárny, v níž otec pracoval. Její oficiální název zněl Elektrárna V. I. Lenina, běžně se jí ale říkalo Černobylská podle nedaleké staré vesnice.

Valentinin otec říkal, že Pripjať je modelové město, jelikož elektrárna generuje elektřinu pro miliony lidí v západním Sovětském svazu. Obyvatelům Pripjaťi se dostávalo toho nejlepšího, jako třeba krému na holení z východního Německa a pasty na zuby z Bulharska, svetry nosili polské, šaty z Finska, a mohli si dokonce koupit různé druhy sýra, čokolády a kaviár. Měli štěstí, že bydlí v takovém ráji, připomínal jí často. Valentina věděla, že říká pravdu. Pamatovala si ty roky, kdy žili na Sibiři, kde byly zimy tak třeskuté, že člověk slyšel, jak mu zamrzá dech.

Vzduch venku měl kovovou příchutí, místo divokých růží a posekané trávy jako obvykle. *Takhle by žádný oheň páchnout neměl*, pomyslela si. Vzduchem by se měl nést pach sazí, ne tenhle horký kov, který ji šimral vzadu v krku.

Všude, kam se podívala, viděla strážníky opřené o zdi nebo postávající na rohu. Ve městě se to hemžilo jejich modro-červenými uniformami.

Nikdy v životě ještě tolik policistů neviděla. Co tady dělají? Nemohli být všichni z Pripjati, tolik jich na místní stanici nepracovalo. Někteří sem určitě byli povoláni z okolních měst. Hlídkují tu snad kvůli požáru?

Někteří kolemjdoucí dospělí vrhali po strážnících nervózní pohledy. Pokračovali však v chůzi a jejich oči se otáčely od policistů k rudému nebi nad hlavami. Nikdo se policie neptal, co se děje. Klást otázky bylo nebezpečné, to Valentina věděla.

Ulicí proudil dav dětí, které zíraly na policejní hlídky. Dveřmi obchodů procházely dovnitř a ven paní se síťovkami v rukách, mladé maminky vezly miminka v kočárcích nebo za ruku vedly svá batolata směrem k parku či jeslím, kde o ně bylo postaráno, zatímco matky pracovaly. Všichni pozorovali modrý kouř stoupající ke karmínovému nebi a nikdo nepromluvil k žádnému ze strážníků ani slovo.

Valentina zvolnila krok. Její otec byl někde za tou stěnou kouře. Možná zraněný.

Potřebovala vědět, co se děje. Než samu sebe stihla zastavit, přihnala se k nejbližšímu policistovi. „Jste tady kvůli tomu požáru?“ zeptala se.

Muž odhodil nedopalek do kanálu. „Nemáš být náhodou ve škole?“

„Právě tam jdu.“ Valentina váhala. Rodiče jí často říkali, že ji ta její upovídaná pusa jednou dostane do

maléru. Možná by měla prostě pokračovat v cestě. Jenže pak pomyslela na ten podivný modrý kouř, jenž zahaluje elektrárnu, a na otce, který je někde tam uvnitř. „Jak to, že ten kouř není černý?“

Strážník přimhouřil oči a podíval se na ni. „Nikde žádný kouř není. To je pára a na tu bys měla být zvyklá, když bydlíš blízko tak velké elektrárny. Teď už by sis měla pospíšet.“

„Děkuju vám,“ zamumlala a šla dál, zamračená. Ten strážník neměl pravdu. Pára byla řídká a šedá, ne hustá a namodralá, a už vůbec nebarvila nebe načerveno. To věděla, protože bydlela v blízkosti elektrárny. Lhal jí, nebo se mýlil?

Když procházela branou školy, uviděla, že ji čeká ještě další potíž. Chystala se na ni na školním dvoře.

Oksana Savčenková.

Opírala se o plot a pohrávala si s bílými stuhami, kterými měla svázané copy. Vypadala jako dokonalý obrázek ukrajinské dívenky – blondatá s modrýma očima a světlou narůžovělou pletí, jako oživlá porcelánová panenka.

Valentina však věděla, že na Oksaně není sladkého ani panenkovského zhola nic.

Dívka ji spatřila. Přestala se opírat o plot a zavolala: „Valentino, pojď sem!“

Valentině spadlo srdce až do kalhot.

Kéž by teď mohla utéct domů. Jenže se nemohla ulít ze školy.

Radši ať to má rychle za sebou.

Narovnala ramena a vešla do dvora, kde stála Oksana a čekala na ni.

(2)

Oksana

Oksana pozorovala, jak se k ní Valentina Kaplanová blíží. Valentina byla skoro nejvyšší holka v páté třídě, hned po Tatáně Gavrilenkové. Na první pohled sice možná vypadala v copech s bílými stuhami jako každá jiná dívka ve škole, ale Oksana věděla, že tak to není.

„Všichni Židi jsou lháři,“ opakoval jí její otec. „Pořád nás sledují, snaží se najít způsob, jak nám ukrást práci nebo nás nahradit. Proto přežili tak dlouho, spolupracují a mezitím se snaží zničit nás všechny ostatní. Rozumíš mi?“

„Ano, tatínku,“ odvětila vždycky. Právě kvůli Valentinině otci nebyl její tatínek v jaderné elektrárně loni povýšen.

Oksanou projela vlna bolesti. Rameno a lopatka jí bolely tak moc, že musela zatnout čelist, aby nezasténala. Stejně na tom nezáleželo. Tu bolest si zasloužila, za svoje drzé řeči.

Zaměřila svou pozornost na Valentinu, která se zastavila pár kroků od ní a s ostražitým výrazem vyčkávala.

„Dáme si závod,“ řekla Oksana.

Valentina se kousla do rtu. Oksana věděla, co jí teď prolétlo hlavou – ráda by řekla ne, ale nedovolí si ji odmítnout.

„Dobře,“ odpověděla Valentina.

Vydaly se ke vzdálenému konci dvora a tam si na dlažbě přidrply. Ostatní děti přerušily své hry na honěnou nebo s kuličkami a pozorovaly je. Vzduchem se nesly jejich pronikavé hlasy. „Utíkej rychle, Oksano! Porazíš ji!“

Oksana vzhledla k nebi. Mělo stejný odstín šarlatové jako matčin hedvábný šál. Věděla, že by v ní ta barva měla vyvolat strach, místo toho si však ten pohled chtěla nakreslit hluboko ve své mysli, aby ho nikdy nezapomněla. Rudá obloha posetá mráčky, které vypadaly, jako by je někdo namočil do červené barvy, a nad cihlovými budovami s opadávající omítkou sloupy modrého kouře, jako kdybyste z bledě modré a černé barvy smíchali skoro námořnickou modř.

„Vyhraješ, Oksano!“ křikl někdo.

Trhla sebou. Co se to s ní děje, že tady za bílého dne sní o barvách. Je hloupá – hloupá slaboška.

V podřepu na betonu natáhla ruce dopředu, špičkami prstů se opřela o drsnou zem. Vyhraje. Valentina není tak pošetilá, aby ji předběhla. A pak u večere bude moct otci říct, že ji porazila, on ji pohladí po tváři a poví jí, že je na ni pyšný.

„Teď!“ vykřikla jedna z pátaček.

Oksana vystartovala. Její chodidla se vznášela nad prasklinami v betonu. V zádech jí tepala bolest jako ve zkaženém zubu. Dech se jí z toho zadrhl v hrudi. Cítila, jak zpomaluje, nohy se jí pletou.

„No tak, Oksano!“ povzbuzovali ji spolužáci. „Dokážeš to!“

Nezastavuj, nařídila si a běžela dál. V koutku oka zahlédla šmouhu, která se mihla kolem. Valentina. Hrnula se vpřed, hnědé copy za ní vlály. Plácla do zdi školní budovy. *Vyhrála*.

Oksana zpomalila. Silou zvyku natáhla paži a špičkami prstů se odřela o drsnou kamennou zeď. Valentina vyhrála. Porazila ji. Porušila pravidla, která všichni dobře znali, přestože je nikdo nikdy nevyslovil nahlas.

O tomhle nesmí Oksana otci nikdy říct. Nikdy.

Celé tělo jí zalila horkost, poté chlad. Dotkla se svého levého ramene. Pod tenkou látkou školní blůzy nahmatala hladký povrch obvazu.

Přinutila se k úsměvu, byť se jí dělalo zle od žaludku. „Ani jsem se nesnažila,“ prohlásila směrem k Valentíně. „Závodění je stejně pro prcky.“

Valentina přimhouřila oči. „Rozhodně to vypadalo, jako že se snažíš. Nebo jsi vždycky takhle udýchaná?“

Oksanu v odpověď nenapadlo nic. Někdo za nimi zavolal: „Židovka podvodnice!“

Obě dívky se otočily. Na druhé straně dvora stáli chlapci a dívky z jejich třídy a pozorovali je. Všichni vypadali ve školních uniformách stejně: dívky na sobě měly hnědé šaty, bílé halenky a černé propínací zástěry, zatímco chlapci nosili bílé košile se zapínáním na knoflíčky, černé kalhoty a saka.

Ve tvářích měli vážné výrazy. Oksana nedokázala poznat, kdo z nich to řekl. A Valentíně to nikdo neprozradí. Nikdo by totiž Židovce na spolužáka nežaloval.

„Nepodváděla jsem,“ ohradila se Valentina hlasitě. Tváře jí zčervenaly.

„Každý ví, že Židi jsou křiváci.“ Oksana si uhladila stuhu ve vlasech a zamračila se na Valentinu. „Můj táta říká, že by se vaše rodina měla vrátit do Izraele.“

Ruce, které jí visely podél těla, se Valentíně sevřely v pěsti. „To je vidět, jak málo toho tvůj otec ví. Nikdy jsme tam ani nebyli.“

„Taková jako ty tam patří!“

Valentina na ni zlostně hleděla. „Aspoň nejsem uplakánek pokaždé, když prohraju.“

„Do ní, do ní!“ skandovaly ostatní děti.

Oksana se zarazila. Tohle neměla v plánu. Ve škole se nesmí prát. Kdyby k tomu došlo, v nejlepším případě by ji poslali do ředitelny. V nejhorším případě by ředitel zavolal nadřízenému jejího otce v elektrárně a táta by do svého pracovního záznamu dostal černý puntík – za něco, co provedla *ona*.

„Proč bych se s Valentinou prala?“ řekla a pomalu se odtáhla. „Beztak by zas podváděla.“

Jenže její slova se ztratila v halekání ostatních dětí. „Do ní, do ní!“ Nahrnuly se k nim dvěma, smály se a mávaly rukama.

„A dost!“ Pozdvižení utnul ženský hlas. Hlas jejich učitelky Světlany Dmitrijevny.

Na školním dvoře se najednou rozhostilo ticho. Žáci páté třídy se ohlíželi po sobě navzájem. Rychle se seřadili do zástupu tak, jak to dělali každé ráno před vstupem do školy. Oksana se ocitla na jeho konci spolu s Valentinou.

S pohledem upřeným na zem poslouchala, jak se k ní blíží podpatky Světlany Dmitrijevny. Bude mít takový průsvih. Rozhodně větší, než když tenkrát omylem zapomněla svoji slohovou práci doma.

Boty na podpatku se zastavily před ní. „Co,“ pravila Světlana Dmitrijevna přísně, „se to tady děje?“

„Může za to ona,“ spustila Oksana přesně ve chvíli, kdy Valentina řekla: „Nechaly jsme se unést.“

„Ticho!“ štěkla Světlana Dmitrijevna. „Usmrkané

výmluvy jsou nepřijatelné. S vámi dvěma si to vyřídím vevnitř. Vy ostatní – pochod. A beze slova, nebo přijdete o dopolední přestávku.“

Oksana téměř nemohla dýchat. Co s nimi Světla-na Dmitrijevna udělá? Zatelefonuje snad jejímu otci?

Možná se s ním nebude moct spojit, ani s jeho nadřízeným. Koneckonců, ten oheň pořád hoří – nebo snad ne?

Nad hlavami jim plul kouř jako pokrývka, která nebe proměňuje v mozaiku černomodré a červené. Vzduch chutnal jako kov a ještě něco, co nedokázala pojmenovat, jakoby spálená země. Otec se svým nadřízeným měli jistě oba plné ruce práce s požárem a neměli čas zvedat telefonní hovory ze školy. Zítra v neděli není škola, a tak na to celé do pondělí Světla-na Dmitrijevna snad zapomene a tatínek se nikdy nic nedozví.

Zástup se sunul po schodech do školy. V jednom z velkých oken z tabulového skla zahlédla Oksana svůj odraz. Jediným zábleskem barvy byl červený šátek kolem krku. Na hrudi měla připnutý odznáček s vyraženým obličejem Vladimira Lenina, dlouho zesnulého muže, který pomohl této zemi stát se komunistickou republikou.

Šátek a odznak byly důkazem, že sem Oksana patří, na rozdíl od Valentiny. Oksana je dostala vloni, poté co oslavila desáté narozeniny a byla přijata do Mladých pionýrů.

Valentina se tam nedostala. Židé nebyli vítáni. Samozřejmě se všem doporučovalo, aby se k organizaci připojili – všichni občané si měli být rovni nehledě na jejich zázemí či náboženské vyznání. Ale, jak říkal Oksanin otec, Židi nejsou sovětští občané. Jsou to vetřelci.

Oksana teď následovala Valentinu do třídy. Společně stály u zdi na konci třídy a čekaly na svůj trest. Oksaně bylo jedno, jaký bude, jen ať se nedotkne jejích rodičů. S čímkoli, co jí Světlana Dmitrijevná uloží, se dokáže vypořádat.

Zhluboka se nadechla a dotkla se svého pionýrského odznaku. Otec na ni byl tak pyšný, když ho dostala. Dokonce ji oslovil „můj andílku“. Musí zařídit, aby na ni byl pořád hrdý.

Po očku pohlédla na Valentinu, která hleděla přímo před sebe s kamenným výrazem v sinalé tváři. Valentina věděla, jaká platí pravidla, nebo by to aspoň touhle dobou vědět měla. Proč ji prostě nenechala vyhrát?

Oksana otci o závodě nepoví. Ale když o něm Valentina poví tomu svému a soudruh Kaplan se o něm zmíní v práci, tak se to dozví i Oksanin otec. To by Valentíně nikdy neodpustila.

Nikdy.

(3)

Valentina

Valentina pozorovala, jak Světlana Dmitrijevna vynadává ze svého stolu pytel rýže a vysypává jej na zem. Pak na zem hodila i její a Oksanin pracovní sešit spolu se dvěma tužkami.

Takže nakonec rýže. To nebylo tak hrozné, když přijde na tresty. Mnohem lepší, než když ji tenkrát v první třídě učitelka donutila nasadit si špičatou čepici a přikázala jejím spolužákům, aby na ni ukazovali prsty a pokřikovali: „Hlupačko!“ Teď se aspoň nebude cítit hloupě za to, že neumí správně psát.

Valentina s Oksanou beze slov poklekly do rýže. Zrnka se Valentíně zarývala skrz punčochy do kolen. Kousla se do rtu, aby zůstala zticha. Nesmí vydat ani hlásku. Jen by to celé zhoršila, pokud by si stěžovala nebo jakkoli odporovala, protože to by pak od Světlany Dmitrijevny dostala pravítkem přes prsty.

Valentina se rozhlédla po místnosti jistá si tím, že na ni ostatní budou dělat obličejce a potichu se jí posmívat, že skončila v maléru.

Avšak nikdo se na ni ani na Oksanu nedíval. Spo-

lužáci do jednoho zírali ven z oken. Nebe stále hrálo odstíny červené. Daleko odsud zahlédla Valentina oblaka modrého kouře.

Tati, pomyslela si.

Musí zachovat chladnou hlavu. Přemýšlet jako inženýr, jakým je táta. V myslí si vytvořila seznam. Žádné zprávy od táty. Rudá obloha, modrý kouř. Policisté na každém rohu.

Určitě se stalo něco strašného. A nikdo jí ani nikomu jinému nehodlal říct co.

Zničehonic ji popadl takový děs, že jí začala být zima po celém těle. Odvrátila zrak od okna zpět do třídy.

Světlana Dmitrijevna poklepala pravitkem na katedru. „Dávejte pozor, žáci! Kdo dokáže vyjmenovat názvy všech socialistických republik v našem velkém Sovětském svazu?“

Nikdo se nepřihlásil. Po chvíli se dívka z první řady nesměle zeptala: „Omlouvám se, soudružko učitelko, ale co se stalo v jaderné elektrárně?“

Učitelka vyhlédla ven z okna a zase rychle odvrátila zrak. „Je zřejmé, že došlo k nějakému incidentu. K malé nehodě, již už mají jistě pod kontrolou. A to proč, děti?“

„Protože nás vlast ochrání,“ odříkaly jednohlasně. I Valentina. Tato slova musela zopakovat už tolikrát, že je v podstatě měla vyrytá do srdce.

„Přesně tak,“ přikývla Světlana Dmitrijevna. „Kapitalistické státy jako Amerika jsou plné hamižných lidí, kterým záleží jen na nich samotných. Ale tady v naší velkolepé socialistické vlasti budeme vždy v bezpečí. Vláda chrání každého z nás. A teď,“ prohlásila rychle a ukázala na mapu na zdi, „kdo z vás mi vyjmenuje názvy našich republik?“

Rychlostí blesku se vymrštil les rukou v náležitém pravém úhlu. Valentina s Oksanou nechaly paže podél těla. Každý dobře věděl, že během výkonu trestu má být zticha.

Valentině kručelo v žaludku. Proč jen nenechala Oksanu vyhrát jako vždycky? Měla to tak udělat. Jenže něco na tom nenápadném úsměvu na jejich rtech, když ji vyzývala k souboji, v ní probudilo touhu zvítězit.

Světlana Dmitrijevna vyvolala jednoho z chlapců, který si stoupl vedle své lavice. „Do Svazu sovětských socialistických republik patří Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Estonsko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Litva, Lotyšsko, Moldávie, Rusko, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina a Uzbekistán.“

„Správně,“ řekla Světlana Dmitrijevna. „A navíc podle abecedy – dobrá práce!“

Valentina se předklonila, aby si mohla zapsat dnešní datum – 26. dubna 1986 – do pracovního sešitu, který ležel na podlaze před ní. Byla sobota, takže si Světlana Dmitrijevna vybere jejich sešity, než je v poledne pošle domů, a dnes večer je oznámkuje.

Valentina věděla, že za sešit nesmí tento týden dostat nic horšího než jedničku s hvězdičkou, aby tím vyrovnala ten černý puntík, jež jistojistě dostane za hádku s Oksanou. Špatné známky si nemohla dovolit. Na univerzity byla přijímána jen hrstka Židů a na dobrá pracovní místa jakbysmet. Jelikož se chtěla stát vědkyní, musí být lepší než nejlepší. Dnešní roztržka jí možná zmařila budoucí příležitosti.

Těžce polkla. Teď už nezbyvalo nic, čím by si mohla pomoci. A navíc jí na tom jen těžko mohlo záležet, když se tolik strachovala o otce.

Zrnka rýže píchala jako jehličky. Nepohodlně si

poposedla a zadržela dech, aby bezděčně nezasténala bolestí.

Potřebovala se rozptýlit, jinak každou chvíli začne prosit Světlanu Dmitrijevnu, aby jim povolila vstát.

Prohlížela si pověšenou mapu, na které měla každá republika jinou barvu. Největší z nich, Rusko, bylo červené, a druhá největší Ukrajina, kde žili, byla bílá. Ta část mapy, která zobrazovala Sibiř, na níž se narodila, byla také červená, protože ležela v Rusku. Když poprvé přijeli na Ukrajinu, moc se jí po Sibiři stýskalo. Oblíbila si tajgu, co se rozkládala jakoby do nekonečna, a vysoké jehličnaté lesy a taky způsob, jakým poznali, že se blíží jaro, protože bylo konečně dost teplo na to, aby mohli po kapsách nosit kovové mince.

„Děvčata, to stačí.“ Hlas Světlany Dmitrijevny ji vytrhl z myšlenek. „Můžete se vrátit na svá místa.“

Díky bohu! Valentina se dopotácela ke své lavici. Když procházela kolem Larisy, své nejlepší kamarádka se na ni povzbudivě usmála. Valentina jí úsměv oplátila.

Jakmile se usadily, zeptala se Světlana Dmitrijevna: „Valentino, kdy se zrodila naše vlast?“

Musela si k odpovědi stoupnout. Po celé délce nohou cítila bodání jehliček a musela se chytit kraje své lavice, aby zůstala stát pevně na zemi. Ozvalo se zachectání.

Tentokrát mu však Valentina nevěnovala pozornost. Nesmí riskovat žádné další trable.

„Valentino?“ pobídla ji Světlana Dmitrijevna. „Datum zrodu naší vlasti?“

„Devatenáct set sedmnáct,“ odpověděla Valentina okamžitě. Nebylo to tak úplně správné datum, ale každý věděl, že přesně tuhle odpověď chtějí učitelé

slyšet. Jejich země byla staletí stará. Akorát že před šedesáti devíti lety jí vládl car. Potom se bolševici – dnes zvaní komunisté – vzbouřili a zemi zachvátila občanská válka. Nakonec z ní vítězně vyšli komunisté a prohlásili zemi za republiku. Teď se jí říkalo SSSR neboli Svaz sovětských socialistických republik a vládla v ní jedna jediná politická skupina: komunistická strana.

„Správně,“ řekla Světlana Dmitrijevna. „Můžeš se posadit, Valentino.“

Sesunula se na židli. Potají si pod lavicí rukou mnu-la kolena. K punčochám se jí přilepila zrníčka rýže a ona se je snažila smést.

Zatímco učitelka drmolila dál, hleděla Valentina na číslici 1917 na tabuli. Rodiče říkali, že před tímto rokem mohli jejich krajané vyznávat různá náboženství.

Teď už ne. Vláda neschvalovala žádné náboženství, křesťanství, islám ani judaismus. Valentinini vyučující říkali, že náboženství je pouhý trik, který omamuje lidskou mysl. Nejvyšší silou není víra, nýbrž vlast.

Světlana Dmitrijevna psala na tabuli další odpověď. Jakmile stála ke třídě zády, ucítila Valentina, že do ní zezadu někdo šfouchá prstem. Oksana.

Nevšímalá si jí.

Oksanina dřevěná lavice zavržala, když se přes ni předklonila. „Přišel tvůj táta dneska ráno domů?“ za-šeptala Oksana.

Tím upoutala Valentininu pozornost. Oksanin otec chodil na stejné noční směny jako táta. Třeba ví, co se v elektrárně stalo.

Valentina zavrtěla hlavou.

„Můj taky ne,“ šeptla Oksana. Dřevo opět zavržalo, když si sedala zpátky.

Celý zbytek dopoledne už spolu nepromluvíly.

Když v poledne ohlásil zvonek konec vyučování, připojila se Valentina do tlačence žáků, kteří proudili ven do dvora.

Po červené obloze se linul dým. Ve vzduchu byl pořad cítit kov a zemina. Valentinu lechtalo v krku. Přemítala, jestlipak už je táta doma. Musí se co nejrychleji dostat zpátky do bytu a zjistit, zda se už vrátil.

Přišla k ní Larisa. „Bylo mi tě tak líto, když vás souduzka učitelka přistihla při hádce. Jsi v pořádku?“

„Nic mi není,“ odvětila Valentina. „Rýžový trest není tak hrozný.“

„O tom ty víš svoje,“ uchechtla se Larisa.

Normálně by Valentina na takovou narážku zareagovala, protože měla Larisa pravdu. Valentíně bylo uloženo, aby klečela v rýži, už několikrát, když byla přistižena, jak si při hodině šeptem povídá. Nemohla se kolikrát udržet zticha, protože jí v hlavě pořád vířilo tolik skvělých nápadů, které se draly ven.

Jenže teď jí bylo jedno, do kolika už se dostala průšvihů. „Musím domů,“ řekla Larise. „Potřebuju se podívat na tátu. Možná je zraněný.“

„Slyšela jsi Světlanu Dmitrijevnu,“ opáčila Larisa. „Že v elektrárně došlo jen k malé nehodě.“

Valentíně z pusy málem vyletěla slova: „A jak to může vědět?“ Jen tak tak je spolkla. Nesmí o učitelce říct nic špatného pro případ, že by ji někdo zaslechl a nahlásil.

„Musím domů,“ zopakovala.

„Tak dobře,“ souhlasila Larisa.

Společně prokličkovaly davem. Všude kolem nich si spolužáci plánovali, jak stráví odpoledne. Nikdo z nich už nevytáhl vystrašeně; ujištění Světlany Dmitrijevny jim očividně stačilo. Některé děti říkaly, že si budou hrát na školním dvoře, jiné se chystaly do

parků nebo rybařit na březích řeky. Několik chlapců chtělo po obědě nasednout na kola a zajet se podívat k elektrárně na oheň. Oksana a její kamarádky mířily do zábavního parku na ruské kolo a autodrom.

„Nechceš se po obědě sejít v parku?“ navrhla Larisa. „Půjčím si od sestry švihadlo, abychom se nemusely dělit o tvoje.“

„Možná,“ opověděla Valentina. Netoužila po ničem jiném než vidět tátu.

Došly na chodník. Po silnici se k nim s duněním blížily vojenské vozy. Nekonečná kolona vozidel.

Všichni řidiči měli plynové masky.

Auta se blížila. V maskách vypadali vojáci jako obrovští brouci nebo příšery z nočních můr. Kam všichni jeli? Do elektrárny?

Tati, problesklo Valentině hlavou.

„Musím běžet,“ obrátila se k Larise.

Kamarádka se zatvářila chápavě. „Utíkej,“ řekla a Valentina vzala nohy na ramena, běžela, jak nejrychleji dovedla, a v hlavě se jí ozývalo jedno jediné slovo.

Tati.

(4)

Oksana

Po cestě ze školy domů potkávala Oksana policisty na každém rohu. Někteří se s cigaretou opírali o zeď, jiní s rukama v kapsách bedlivě sledovali všechny kolem. Oksaně z toho pohledu přeběhl mráz po zádech. Co tady všichni ti strážníci dělají? Určitě to nějak souvisí s tím požárem, nemohla však přijít na to jak. Měla by tady přece být hasičská posila hasící plameny, ne strážníci.

Na půl ucha poslouchala, jak si její kamarádky povídají, že půjdou po obědě do zábavního parku. Když došly na jejich sídliště, rozloučila se a spěchala do svého paneláku. Třeba už je táta doma a poví jí i mámě, co se stalo.

V rameni jí pulzovala bolest. Zatnula zuby a vklouzla do vestibulu budovy. Byl to velký, čtvercový prostor se špinavou omítkou a oprýskaným linoleem na podlaze. Vlekla se dál ke schodišti. Na druhém konci vestibulu stála žena a hovořila do sdíleného telefonu. „S Olegem se chystáme na dovolenou do Soči...“

Oksana stoupala po schodech a ženin hlas slábl. Dům byl opuštěný. Všechny malé děti byly určitě doma,

obědvaly či spaly po jídle, jiné možná zůstaly v jeslích zřízených zaměstnavateli jejich matek.

Zaslechla nad sebou hovor. „V elektrárně se něco stalo,“ ozval se dívčí hlas.

Ten hlas znala. Valentina. Proč zrovna ona? Oksana teď kolem ní musí projít, aby se dostala do svého patra.

Povzdechla si a pokračovala dál nahoru. Teď promluvil někdo další mužským hlasem. „Samozřejmě že se v elektrárně něco děje,“ prohlásil. „Větší požár tohle město ještě nezažilo. Jednou o tom budeš moct vyprávět svým vnoučatům, no ne?“

Oksana zabočila k další řadě schodů. Na podestě nad ní stála Valentina a muž, jenž bydlel v druhém patře, djádja Sergej. Měl na sobě jenom kalhoty. Nejspíš se opaloval na střeše. Mnozí z obyvatel se chodili na střechu opalovat nebo opečovávat své zahrádky. Oksana matka tam měla několik truhlíků s bylinkami a u snídaně jí prozradila, že se dnes chystá sklidit trochu rozmarýnu a šalvěje.

„Dnes ráno jste byl bílý jako mléko,“ podivila se Valentina.

„Nikdy v životě jsem se takhle rychle neopálil,“ odvětil spokojeně djádja Sergej. „Určitě je něco ve vzduchu.“

Tohle slovní spojení slyšela Oksana už mockrát. „Ve vzduchu dnes večer visí láska,“ říkávali rodiče, když zahlédli mladý pár na romantické podvečerní procházce. Nebo: „Ve vzduchu je cítit jaro,“ když v lesích za Pripjati kvetly divoké růže. A taky: „Ve vzduchu visí zima,“ když rozpoznali řezavou vůni sněhu. Dnes ji však ta slova znepokojovala.

„Á, Oksano,“ řekl djádja Sergej. „Málem jsem si tě nevšiml. Jsi tichoučká jako stín.“

I když kolem něj chtěla proběhnout, aby nemusela Valentíně věnovat jediný pohled, dobré vychování ji teď přimělo k úsměvu a pozdravila: „Dobré odpoledne, djádjo.“

„Musím zjistit, jestli je otec doma,“ prohlásila Valentina, aniž se na Oksanu podívala. Vyrázila po schodech nahoru.

„Potkal jsem na střeše tvoji matku,“ obrátil se djádja Sergej k Oksaně. „Byla nás tam fůra. Měla by ses tam jít taky mrknout, než stihnou oheň uhasit. To je panečku podívaná! Nad elektrárnou není vůbec vidět nebe. Všude jen modrý kouř.“

To znamenalo, že táta bude jistě naštvaný, protože ten požár způsobila něčí chyba. Nebo problém s nějakým strojem. Ať tak nebo onak, bude určitě zuřit, jelikož oheň znamená spoustu papírování a vyplňování zpráv o nehodě. Dokonce by z toho mohl mít i průšvih, protože začalo hořet během jeho směny.

Hluboko uvnitř se začala třást. Slyšela tlumená slova djádji Sergeje, ale nedokázala se na ně soustředit. „Musím domů,“ řekla a rozrazila lítací dveře na odpočívadle. Nesmí dorazit pozdě na oběd. Polévka by vychladla a táta má určitě hlad.

V bytě stála u plotny matka a míchala obsah hrnce. „Jsi doma, to je dobře,“ poznamenala, aniž zvedla hlavu. „Příprav na stůl.“

Oksana zůstala stát. „Kde je táta?“

Teď už se na ni matka podívala. „Ještě se nevrátil.“ Usmála se, ale ne očima. „Naobědváme se bez něj.“

„Mami, viděla jsem vojenský konvoj. Vojáky s plynovými maskami. A venku se to hemží strážníky!“

Matka našpulila rty. „Jsem si jistá, že jen chtějí být obezřetní. Všechno je v pořádku,“ dodala, když Oksana pořád nic neřikala. „Volala jsem do elektrárny,

nikdo to nezvedl. Všichni tam mají určitě plné ruce práce. To nejlepší, co můžeme udělat, je nechat je pracovat.“

Oksana přikývla. Pověsila aktovku na věšák u dveří a postoupila dál do otevřené kuchyně, aby si umyla ruce. Doma se jí moc líbilo, když byly s matkou samy. Jejich byt byl mnohem hezčí než byty všech jejích příbuzných. Měl dokonce dva oddělené pokoje – hlavní obývací část a malou ložnici, kde spali rodiče. Měli i vlastní koupelnu, o kterou se nemuseli dělit se sousedy.

Dřevěnou podlahu pokrývaly staré koberečky a zdi zdobily zarámované perokresby. Stála tam i knihovna, v níž měla Oksana pro sebe celou jednu policičku, a rádio. Rodiče nedávno za úspory koupili také televizi s přijímačem. A tatínek slíbil, že až ze školy donese samé jedničky, koupí jí pořádnou postel, aby už nemusela spát na pohovce.

„Připrav na stůl,“ řekla matka.

„Ano, mami.“ Oksana popadla příbory.

Když se posadily a pustily se do jídla, zeptala se matka: „Jak bylo ve škole?“

Oksana si vzpomněla na onen závod a neklidně se ošila. Doufala, že Valentina ve svém bytě o patro níž nevyžvanila své matce, že ji porazila. „Dobře,“ zamumlala. Lžící přejela po dně talíře a zčeřila hladinu svého boršče. Boršč byl její oblíbený druh polévky, protože měl barvu tmavě purpurového nebe dlouho po západu slunce, než se úplně setmí. „Valentina říkala, že její otec se dnes ráno taky domů nevrátil.“

Matka ji uhodila do kloubů na ruce svou lžící. „A dost. Už jsem ti řekla, že si nemáš dělat starosti. Vrátila ti Světlana Dmitrijevna tu slohovou práci o soudruhu Leninovi?“

Na její první straně byla naškrábaná velká trojka. Oksana cítila, jak jí hoří tváře. „Ne,“ zalhala.

Ozvalo se zaťukání na dveře.

„Eleonoro, musím s tebou mluvit,“ volal ženský hlas.

Eleonora byla Oksanina matka. S povzdechem se zvedla a šla otevřít dveře. V chodbě stála Valentina a její matka Galina Jurjevna. Valentina na sobě ještě pořád měla školní uniformu a k hrudi si tiskla vak z pytloviny.

Kaplanovi za nimi ještě nikdy do jejich bytu nepřišli. Co tady jen můžou chtít?

„Můžeme jít dál?“ zeptala se Galina Jurjevna.

Oksanina matka zaváhala. „Samozřejmě,“ prohlásila po chvilce a dovedla je do hlavní místnosti. „Posaďte se, prosím,“ dodala, ale Galina Jurjevna jen zavrtěla hlavou.

„Nesu zprávy o požáru,“ spustila. „Právě mi zatelefonovala jedna známá. Pracuje jako sestra v nemocnici. Řekla mi, že včera v noci došlo v elektrárně k nehodě.“

„Ano, víme, že tam hoří...“ vložila se do toho Oksanina matka, očividně netrpělivá, ale Galina Jurjevna jí skočila do řeči.

„Nejde tady jen o ten požár. Reaktor číslo čtyři vybuchl.“

Reaktor číslo čtyři, tam přece pracuje táta. Je snad zraněný?

„Při té zkoušce se něco zvrtilo,“ pokračovala Galina Jurjevna. „Došlo k výbuchu. A teď je celá budova v plamenech.“

Oksanina matka celá zbledla. „A ti muži...“

„Jsou v nemocnici,“ doplnila Galina Jurjevna.

Ještě že tak! Oksana se roztřeseně nadechla. Táta bude v pořádku. Doktoři ho vyléčí, on se vrátí domů a všechno bude jako dřív.

„Zrovna se chystáme jet do nemocnice,“ řekla Galina Jurjevna. Oksana si všimla, že nepřítomně mne Valentíně rameno, jako by ani nevěděla, co její ruka dělá. Jako kdyby pro ni ten pohyb byl naprosto přirozený.

Oksana pohlédla na svoji matku. Ale ta se jí ani nedotkla. Místo toho si prstem poklepala rty, jako to dělala vždy, když přemýšlela. „Pojedeme s vámi,“ řekla. „Oksano, připrav tatínkovy léky.“

Oksana pochopila, co tím matka myslí. Každé dítě v Pripjati vědělo o nemoci z ozáření. Byla způsobená radiací a člověk ji mohl dostat při práci v jaderné elektrárně. Naštěstí jí šlo snadno vyléčit. Stačilo pít mléko nebo minerálku, jíst hodně okurek a za pár dní už jste byli zdraví jako rybička.

V ledniče našla dvě okurky a skleněnou lahev s mlékem. Okurky rychle zabalila do voskového papíru a soupla je do matčiny síťovky. Pak si uvědomila, že to stejné má nejspíš Valentina ve svém vaku: medicínu pro svého otce.

Všechny společně scházely ze schodů. Obě matky šly vpředu a téměř neslyšně si povídaly. Několik kroků za nimi spěchala děvčata v naprosté tichosti. Oksana se pokradmu podívala na Valentinu, jíž se v bledém obličejí zračila úzkost. Valentina jí pohled neoplatila.

V pořádku. Znamenalo to, že se navzájem ignorují. Oksana stiskla síťovku pevněji. Její obsah tatínkovi udělá líp a on bude mít radost, že mu věci přinesla. Dá jí pusku na čelo. *Zachránila jsi mě*, usměje se na ni. *Jsi hodné děvče*.

Ne že by tato slova někdy dřív řekl. Když měl dobrou náladu, říkával jí andílku, když špatnou, tak spratku. Nikdy ale nepoužil slovo „hodná“.

Ale to nevadí. Věděla, že není hodná. Nepotřebovala, aby jí tak někdo říkal, protože by to byla lež.